

MRF 2021.56

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 16. februar 2021, j.nr. 18/04730 og 18/05735

Stadfæstet VVM-tilladelse til opstilling af seks vindmøller ved Handest Hede, da VVM-redegørelse i tilstrækkeligt omfang redegjorde for projektets virkninger på miljøet og opfyldte mindstekravene til en VVM-redegørelse.

Mariagerfjord Kommune meddelte den 7. juli 2017 VVM-tilladelse til et projekt for opstilling af seks vindmøller med en totalhøjde på ca. 150 m og en effekt på 3,6 MW ved Handest Hede. VVM-tilladelsen byggede på en forudsætning om, at opstilling og drift af vindmøllerne ville ske i overensstemmelse med kommuneplantillæg nr. 23 til Kommuneplan 2013-2025 og lokalplan nr. 109/2017 samt VVM-redegørelsen "Vindmøller ved Handest Hede", der tillige indeholdt en miljøvurdering af planerne. Afgørelsen blev påklaget af to beboere i området, der bl.a. anførte, at VVM-redegørelsen var mangelfuld og ikke i tilstrækkeligt omfang havde behandlet miljømæssige påvirkninger i forhold til støj, socioøkonomiske forhold, sundhed og alternativer, samt at VVM-tilladelsen var ugyldig med henvisning til, at den dagældende vindmøllebekendtgørelses grænseværdier ikke kunne lægges til grund i VVM-redegørelsen, da den dagældende vindmøllebekendtgørelse var vedtaget uden forudgående miljøvurdering efter SMV-direktivet. Miljø- og Fødevarerklagenævnet (formanden) lagde indledningsvist til grund, at klagesagen skulle behandles efter reglerne i den dagældende planlov og bekendtgørelse nr. 957 af 27. juni 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM). Nævnet bemærkede, at det af den dagældende planloves § 11 g fremgik, at enkeltanlæg, der måtte antages at påvirke miljøet væsentligt, ikke måtte påbegyndes før der var udarbejdet en redegørelse for anlæggets miljømæssige konsekvenser (VVM-pligt), og bemærkede herefter, at projektet var omfattet af VVM-bekendtgørelsens bilag 1, hvormed projektet var omfattet af den fulde VVM-procedure med krav om udarbejdelse af en VVM-redegørelse, jf. VVM-bekendtgørelsens § 1, stk. 2. Efter VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, skulle en VVM-redegørelse bl.a. indeholde oplysninger om anlæggets virkninger på miljøet som følge af bl.a. støj, landskabet, materielle goder,

menneskers sundhed samt væsentlige alternativer. Vedrørende støj lagde nævnet vægt på, at der var udarbejdet støjberegninger for projektet i programmet WindPro efter de beregningsmetoder, som var fastsat i den dagældende vindmøllebekendtgørelse, hvormed der var foretaget en vurdering af de støjmæssige påvirkninger fra projektet, samt at der ved overskridelse af støjkravene var stillet krav om i tilladelsen, at der skulle foretages støjdæmpning. Nævnet fandt herefter, at VVM-redegørelsen i tilstrækkeligt omfang redegjorde for forhold i relation til støj, og at mindstekravene til en VVM-redegørelse var opfyldt. Vedrørende visualisering fandt nævnet, at de landskabelige påvirkninger var beskrevet tilstrækkeligt, idet der ikke var krav om, at der skulle foretages visualiseringer fra alle vinkler. Vedrørende alternativer lagde nævnet vægt på, at 0-alternativet var beskrevet i VVM-redegørelsen, og at VVM-redegørelsen desuden indeholdt en beskrivelse af alternative opstillingsmønstre samt antal af vindmøller, der havde været foreslået, hvormed der var tilvejebragt det fornødne grundlag for en beslutning. Nævnet fandt endvidere, at VVM-redegørelsen indeholdt en tilstrækkelig beskrivelse af de socioøkonomiske forhold samt indvirkningen på menneskers sundhed. For så vidt angik klagepunktet om VVM-tilladelsens ugyldighed som følge af, at den dagældende vindmøllebekendtgørelse skulle have været miljøvurderet efter SMV-direktivet, bemærkede nævnet, at grænseværdierne for støjbelastning er uændret i den nugældende støjbekendtgørelse, som har været undergivet strategisk miljøvurdering. Nævnet fandt herefter, at kommune havde gennemført en vurdering af vindmøllernes støjmæssige konsekvenser, som var tilstrækkelig efter miljøvurderingsloven. På denne baggrund stadfæstede nævnet kommunens afgørelse af 7. juli 2017 om VVM-tilladelse til opstilling af vindmøller ved Handest Hede.

Kommentar: Planklagenævnet havde i januar 2021 (**MRF 2021.19 Pkn**) afvist klage over plangrundlaget for vindmølleparken. Klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet vedrørte VVM-tilladelsen til

vindmølleparken, som ifølge VVM-direktivet og miljøvurderingsloven giver bygherren et retskrav på at gennemføre projektet, medmindre VVM-tilladelsen måtte blive ophævet i klagesagen. VVM-tilladelsens retsvirkning adskiller sig derfor fra lokalplanen og kommuneplantillægget, der var en nødvendig forudsætning til projektet, men ikke i sig selv giver bygherren et retskrav. Denne forskel har betydning for, om den manglende miljøvurdering af den tidligere vindmøllebekendtgørelse kan tillægges retsvirkning. Planklagenævnets afgørelse i MRF 2021.19 Pkn må således tiltrædes, da en lokalplans gyldighed ikke afhænger af, om der var sket miljøvurdering af vindmøllebekendtgørelsen efter SMV-direktivet, men af om der er sket miljøvurdering af lokalplanen, da det er to forskellige retsakter, som hver i sær skal miljøvurderes efter SMV-direktivet, jf. EU-Domstolens dom i sag C-671/16. Denne analogi kan imidlertid ikke udstrækkes til VVM-tilladelser, hvor vindmøllebekendtgørelsens afstands- og støjkraav imidlertid er lagt til grund som en bindende ramme for VVM-tilladelsen. I disse tilfælde kan en strategisk miljøvurdering af lokalplanen ikke erstatte en strategisk miljøvurdering af vindmøllebekendtgørelsen. Dette ændres ikke ved at henvise til, at der er sket en såkaldt "integreret miljøvurdering". Det er efter dommen i sag C-41/11 uden betydning, at reglerne ikke er ændret i den nye vindmøllebekendtgørelse. Hvis Miljø- og Fødevarerklagenævnet skulle have fulgt EU-Domstolens dom i sag C-24/19, måtte det således føre til, at VVM-tilladelsen blev ophævet som ugyldig, hvorefter myndighederne måtte tage stilling til, om der på grundlag af den nu gældende vindmøllebekendtgørelse skulle ske fysisk eller retlig lovliggørelse, jf. uddybende Pagh: Juristen 2020, s. 206.

---

16. februar 2021
Sagsnr.: 18/04730 og 18/05735
(tidligere NMK-34-00668 og
NMK-34-00656)
Klagenummer.: 1000368 og
1001629 (tidligere 223133 og
193027)
TBS

BERIGTIGET AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

STADFÆSTELSE af VVM-tilladelse til opstilling af vindmøller i Mariagerfjord Kommune

IKKE MEDHOLD i klage over VVM-redegørelse for projekt om Vindmøller ved Handest Hede

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 57, stk. 8,¹ jf. den dagældende bestemmelse i planlovens § 58, stk. 1, nr. 4,² jf. den dagældende VVM-bekendtgørelses § 7, stk. 1.³

Miljø- og Fødevareklagenævnet giver ikke medhold i klager over Mariagerfjord Kommunes VVM-redegørelse og stadfæster Mariagerfjord Kommunes afgørelse af 7. juli 2017 om VVM-tilladelse til opstilling af vindmøller ved Handest Hede på matr.nr. 4ak, 4g Handest By, Glenstrup samt dele af matr.nr. 3a, 4d, 4i Glenstrup By, Glenstrup, 2d, 2o, 2p, 3p, 4av, 4l, 5ao, 8e, 10c, 11i, 12f, 13h, 13k, 14d, 36b, 41 Handest By, Glenstrup, 1i, 3h Husum Gde., Glenstrup.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet⁴ og gebyrbekendtgørelsens § 2.⁵ Eventuel retssag til

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

Toldboden 2
8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

¹ Lovbekendtgørelse nr. 973 af 25. juni 2020 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

² Lovbekendtgørelse nr. 1529 af 23. november 2015 om planlægning med senere ændringer.

³ Bekendtgørelse nr. 957 af 27. juni 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning.

⁴ Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

⁵ Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 3. august 2017 og den 7. august 2017 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af to omboende (klager 1 og klager 2), hvoraf klager 2 er repræsenteret af advokat.

Klager 1 har navnlig anført, at

- klagefristen udløb i sommerferien, hvorfor mange ikke havde set afgørelsen,
- VVM-redegørelsen ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger om de faktiske forhold i området, herunder veteranjernbanen,
- visualiseringer i VVM-redegørelsen er mangelfulde, og at
- alternative opstillingsmønstre og beregninger for andre vindmølle-typer burde have indgået i VVM-redegørelsen.

Klager 2 har navnlig anført, at

- der er faktuelle fejl i VVM-redegørelsen,
- VVM-redegørelsen ikke i tilstrækkeligt omfang har behandlet de miljømæssige støjpåvirkninger i forhold til støj, socioøkonomiske forhold, sundhed og alternativer, og at
- VVM-tilladelsen er ugyldig som følge af domme fra EU-domstolen.

2. Sagens oplysninger

2.1 Området

Projektområdet ligger ved Handest Hede i det åbne land med dyrkede marker ca. 6,5 km syd for Hobro, 660 m øst for Nordjyske Motorvej E45 og ca. 1.300 m syd for Glenstrup sø. Området grænser mod sydøst op til kommunegrænsen mod Randers Kommune. Ca. 300 m øst for projektområdet er der skov, hvorfra der løber et levende hegn til den sydligste del af projektområdet. Der er derudover levende hegn omkring projektområdet, herunder et læhegn i den nordlige del af projektområdet, som løber mod Glenstrup sø. Der er i flere § 3-beskyttede arealer i området omkring projektområdet, herunder mose-, eng- og hedearealer, men ingen af disse ligger i selve projektområdet.

Der er tre eksisterende vindmølleparker henholdsvis ca. 3,4 km syd, ca. 3,8 km vest og ca. 4 km øst for projektområdet. Der er derudover en hustandsvindmølle ved en ejendom ca. 750 m syd for projektområdet. Veteranjernbanen Mariager-Handest løber igennem projektområdet ca. 78 m nord for vindmølle nr. 3.

2.2 Den påklagede afgørelse

2.2.1 VVM-tilladelsen

Mariagerfjord Kommune har den 7. juli 2017 meddelt VVM-tilladelse til et projekt for opstilling af seks vindmøller ved Handest Hede. VVM-tilladelsen bygger på en forudsætning om, at opstilling og drift af vindmøllerne vil ske i overensstemmelse med kommuneplantillæg nr. 23 til Mariagerfjord Kommunes Kommuneplan 2013-2025 og lokalplan nr. 109/2017

samt VVM-redegørelsen ”Vindmøller ved Handest Hede”, som også indeholder en miljøvurdering af planerne.

I VVM-tilladelsen er der bl.a. fastsat følgende vilkår:

At forbigående tog på Mariager-Handest Veteranjernbane sikres mod isnedfald fra vindmølle nr. 3 ved, at der enten udarbejdes en procedure eller ved, at der monteres tekniske foranstaltninger på møllen (f.eks. montering af en issensor), der findes nødvendige som risikoreducerende tiltag i den risikovurderingen, som udarbejdes.

VVM-tilladelsen er offentliggjort på Mariagerfjord Kommunes hjemmeside den 10. juli 2017 med oplysning om, at afgørelsen kunne påklages inden fire uger fra offentliggørelsen af afgørelsen.

2.2.2 Projektet

Projektet består af seks vindmøller med en totalhøjde på knap 150 m med en effekt på 3,6 MW. Vindmøllerne opstilles i to rækker med tre i hver række. Der er fire eksisterende vindmøller i området, som skal fjernes, og fire ejendomme, som skal nedrives, da de ligger inden for en afstand af fire gange møllehøjden. Der er i projektet mulighed for at etablere en fælles bygning med målerhus og transformator. Der etableres derudover permanente adgangsveje og kranpladser.

2.2.3 VVM-redegørelsen

Støj

Det fremgår bl.a. af VVM-redegørelsens afsnit 6.2, at støj fra vindmøller er reguleret af vindmøllebekendtgørelsen.

Ifølge bekendtgørelsen må støjbelastningen fra vindmøller ikke overstige 44 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 42 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s ved beboelser i åbent land. I områder til støjfølsom arealanvendelse må støjbelastningen ikke overstige 39 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 37 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s.

Den lavfrekvente støj må ikke overstige 20 dB indendørs ved en vindhastighed på 8 m/s og 6 m/s, uanset om det er beboelse i det åbne land eller i områder til støjfølsom arealanvendelse.

Det fremgår, at en støjgrænse overordnet set er et udtryk for en støjbelastning, som Miljøstyrelsen vurderer som miljømæssig og sundhedsmæssig acceptabel, og det er fastsat ud fra en afvejning af samfundsøkonomiske hensyn og en acceptabel beskyttelse imod generende støj.

Der er gennemført støjberegninger for den forventede støjbelastning ved de nærmeste naboer. Ved beregningerne er der set bort fra de fire ejendomme, som skal nedlægges, og ved en naboejendom, som har en husstands vindmølle opstillet, er støjbidraget fra husstands vindmøllen fratrukket. Det maksimalt tilladte støjniveau er overholdt ved alle naboer. Der er

desuden foretaget beregninger for 0-alternativet, hvor vindmøllerne ikke opstilles.

Beregninger er udført i programmet WindPRO efter retningslinjerne i bekendtgørelsen for seks vindmøller af typen v1 . Beregningerne er worst case, da der ikke er taget højde for eventuelle afskærmende elementer, som eks. bygninger.

Det fremgår derudover af VVM-redegørelsens afsnit 3.3., at det ikke er endeligt besluttet, om det bliver v1 eller et andet fabrikat med samme højde.

Om overvågning i forhold til støjpåvirkninger fremgår det af VVM-redegørelsens afsnit 12.2 bl.a., at der vil blive fastsat vilkår i henhold til Miljøstyrelsens vejledninger, der skal sikre det omgivende miljø bl.a. med hensyn til støj. Hvis der er mistanke om, at støjkraevne ikke er overholdt, kan kommunen pålægge bygherre kontrolmålinger af støj med bistand fra et uafhængigt konsulentfirma, der kan udføre akkrediterede støjmålinger. Hvis det viser sig at støjkraevne ikke er overholdt, kan kommunen påbyde bygherre at foretage de nødvendige støjreduktioner.

Visualiseringer

Det fremgår af VVM-redegørelsens afsnit 7 om påvirkning på bl.a. landskab, at der er lavet visualiseringer for at kunne afdække de visuelle konsekvenser af projektet.

Der er udvalgt 13 fotopunkter fra forskellige afstande og vinkler, hvor vindmøllerne vil være synlige for offentligheden. Fotos, som er anvendt til visualiseringerne, er optaget med kamera på et stativ, så billedet svarer omtrent til en øjenhøjde på 1,5 m. Selve visualiseringerne er udarbejdet i programmet WindPRO, hvor vindmøllerne kan gengives på de præcise placeringer. Der er bl.a. lavet en visualisering fra motorvejen E 45 ca. 600 m vest for vindmøllerne (nr. 9) og fra Fårup Mark ca. 900 m sydøst for vindmøllerne (nr. 4).

Alternativer

Det fremgår af afsnit 3 i VVM-redegørelsen, at der udover 0-alternativet ikke er undersøgt andre alternative placeringer af vindmøllerne i VVM-redegørelsen. Der er heller ikke beskrevet alternative opstillingsmønstre, antal vindmølle eller mølletyper.

Af VVM-redegørelsens afsnit 5 om scoping for miljøvurderingen fremgår det, at Mariagerfjord Kommune i forbindelse med debatfasen i 2016 modtog forslag om bl.a. alternative opstillingsmønstre, hvor vindmøllerne står på en række i stedet for to, og alternativer med færre vindmøller. Mariagerfjord Kommune har efter en administrativ behandling af høringssvarene vurderet, at debatfasen ikke gav anledning til nye emner, som skulle belyses.

Socioøkonomiske forhold

Det fremgår af VVM-redegørelsens afsnit 6.4.2 om socioøkonomisk indvirkning på landbrug, at arealforbruget er forsøgt begrænset mest muligt, så landbrugsdriften påvirkes mindst muligt. Det er vurderet, at der samlet set inddrages så små områder fra landbrugsdriften, at det ikke vil påvirke økonomien i lokalområdet.

Det fremgår derudover, at projektet ikke vil påvirke grundlaget for områdets sociale struktur og erhvervsliv væsentligt, da projektet erstatter fire eksisterende vindmøller.

Af VVM-redegørelsens afsnit 6.4.13 fremgår det om VE-loven og socioøkonomi for nabobeboelser, at der er fortrinsret for 50 anparter til beboere inden for en radius af 4,5 km fra vindmøllerne, og at der efter VE-loven er en værditabsordning for naboer, hvis ejendomme oplever en værdiforringelse ved projektets gennemførelse. Derudover fremgår det, at kommunen kan ansøge om tilsagn til aktiviteter efter Grøn Ordning i VE-loven.

Sundhed

De sundhedsmæssige påvirkninger er beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 6.4.6-6.4.12, hvor det bl.a. fremgår, at det er vurderet, at der ikke vil være et sundhedsmæssigt problem i forhold til støj, da projektet overholder støjkraevne. Der er dog generelt en bekymring omkring støj fra vindmøller og sundhed, hvorfor Kræftens Bekæmpelse har iværksat en undersøgelse af de helbredsmæssige påvirkninger fra støj.

Der er også henvist til notater fra Sundhedsstyrelsen om bl.a. tre sammenfattende rapporter fra Australien, USA og Danmark, hvori der ikke er fundet belæg for en sammenhæng mellem støj fra vindmøller og selvrappede helbredseffekter. Undersøgelserne viste, at der er rapporteret støjgener, og i nogle undersøgelser selvrappede søvnforstyrrelser.

I forhold til vibrationer fremgår det, at der i blæsevejr er vibrationer i hele vindmøllens konstruktion, men at de er uskadelige, da møllerne er dimensioneret til at optage dem. Ved slitage og fejl på lejer kan vibrationerne blive forøget, men eventuelle fejl overvåges og rettes løbende. Der er ifølge undersøgelser ikke videnskabelige beviser for, at moderne vindmøller kan forårsage følelige vibrationer i nabobeboelser til vindmøller, når afstandskravet på fire gange møllehøjden overholdes.

Derudover fremgår det om reduktion af emissioner, at vindmøllerne vil medvirke til at reducerer udledning af bl.a. CO₂, og at det er beregnet, at de eksterne udgifter i Danmark til elektricitet produceret på kulkraft er 30-52 øre/kWh, mens det for vindkraft er beregnet til 0,75 øre/kWh. Da der derudover også er omkostninger ved påvirkningen af sundheden fra kulkraftværkers luftforurening, som ikke vil være der ved vindmøller, kan vindenergi spare samfundet for store udgifter til sundhed og miljø.

Det fremgår desuden, at der kan forekomme overisning af vindmøllerne, hvor isklumper kan falde ned fra møllerne. Ved kraftig blæst kan de i sjældne tilfælde blive slynget væk fra vindmøllen. Ingen af vindmøllerne får vingeoverslag over veteranjernbanen, og der vurderes derfor ikke at være risiko for nedfald af is på banen. Det er derfor i VVM-redegørelsen vurderet, at det ikke er nødvendigt med issensorer på møllerne, fordi der samtidig er meget lidt færdsel på banen, og den normalt kun er i drift i sommerhalvåret.

2.3 Klagernes indhold

2.3.1 Klagefrist

Klager 1 har anført, at klagefristen for VVM-redegørelsen lå i sommerferien, hvorfor mange ikke har set VVM-redegørelsen, og klager mener derfor, at opstillingen af vindmøllerne burde udskydes.

2.3.2 Støj

Klager 1 har desuden anført, at det er useriøst, at der ikke er lavet beregninger for andre vindmølle typer, da det ikke er besluttet, hvilke vindmøller der skal opstilles.

Klager 2 har anført, at grænseværdierne i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller ikke kan erstatte en egentlig vurdering af støjens virkninger. VVM-redegørelsen henviser kun til, at bekendtgørelsens grænseværdier kan overholdes, og støjpåvirkningen ved andre vindhastigheder end 6 m/s og 8 m/s er ikke belyst. Klager mener desuden, at statistiske data om vindhastigheder i området skulle have været inddraget.

2.3.3 Visualiseringer

Klager 1 har anført, at borgere i området har ønsket, at der blev lavet visualiseringer fra Bilidtvej, hvilket der ikke er. Desuden mener klager ikke, at det er korrekt, at visualisering nr. 9 er foretaget i 1,5 m højde, men fra terrænniveau.

2.3.4 Alternativer

Klagerne har derudover anført, at borgere i debatfasen har udtrykt ønske om alternative opstillingsmønstre, hvilket ikke er behandlet. Derudover har klager 2 anført, at der også har været forslag om opstilling på en række i stedet for to. Klager 2 har anført, at det ikke er stilstrækkeligt, at VVM-redegørelsen kun forholder sig til projektet og 0-alternativet.

Desuden har klager 1 anført, at det i VVM-redegørelsen er beskrevet, at der er besparelser ved vindenergi frem for kul, hvilket klager ikke er enig i er tilfældet, og det fremgår heller ikke af VVM-redegørelsen.

2.3.5 Socioøkonomiske forhold

Klager 2 har anført, at VVM-redegørelsen kun indeholder en beskrivelse af de socioøkonomiske forhold i forhold til landbrug, og at materielle goder derudover ikke er beskrevet.

2.3.6 Sundhed

Klager 2 har anført, at VVM-redegørelsens beskrivelse af de sundhedsmæssige påvirkninger er overfladisk og ensidig. Store vindmøller er i stigende grad mistænkt for at medføre betydelige sundhedsmæssige konsekvenser for omkringboende, og forsigtighedsprincippet stiller derfor et skærpet krav til miljøvurderinger. Det er kun skadelige påvirkninger fra støj og skyggekast, der er beskrevet, hvorimod vibrationer, ikke-hørbare lydtryk og infralyd kun omtales kort. I forhold til støj fremgår det af VVM-redegørelsen, at det opleves som generende, hvilket efter klagers opfattelse er en klar vildledning, som der ikke er belæg for.

Klager 2 har derudover anført, at der i VVM-redegørelsen er anvendt en kilde, som efter klagers opfattelse ikke er uvildig, da den er udarbejdet af et konsulentfirma, der har forbindelser til vindmølleindustrien.

Desuden har klager 2 anført, at Kræftens Bekæmpelse er i gang med at undersøge sammenhængen mellem vindmøller og sundhedsproblemer for en række ministerier, hvilket kun nævnes kort i VVM-redegørelsen. Efter klagers opfattelse burde delkonklusioner fra undersøgelsen indgå i VVM-redegørelsen.

2.3.7 Faktuelle forhold i VVM-redegørelsen

Klagerne har anført, at Skørbæk, der ligger ca. 50 km væk, og en golfbane, der ligger 10 km væk, er omtalt i VVM-redegørelsen. Klager 2 har derudover anført, at det fremgår af VVM-redegørelsen, at der er et vandhul ved den nordvestlige vindmølle, hvilket der ikke er, og det er desuden beskrevet en træbevoksning i den nordøstlige del af projektområdet, som ikke findes. Klager 2 har anført, at det er genbrug fra en anden VVM-redegørelse, og mener derfor, at der er så stor usikkerhed om det resterende indhold af VVM-redegørelsen.

Klager 1 har anført, at det fremgår af VVM-redegørelsen, at veteranjernbanen kun er i drift i sommerhalvåret, hvilket ikke er korrekt, da det også kører i efterårsferien og ved juletid, og man kan desuden leje toget året rundt.

Derudover har klager 1 anført, at der i VVM-redegørelsen henvises til kort, som ikke fremgår af rapporten.

2.3.8 VVM-tilladelsen

Klager 2 har anført, at vindmøllebekendtgørelsen er ugyldig som følge af domme fra EU-domstolen, og at bekendtgørelsens grænseværdier derfor

ikke kan lægges til grund i VVM-redegørelsen. Som følge heraf er VVM-tilladelsen ugyldig.

2.4 Mariager Fjord Kommunes bemærkninger til klagen

Mariagerfjord Kommune har den 6. oktober 2017 og den 30. oktober 2017 indsendt bemærkninger til klagerne.

2.4.1 Støj

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at formålet med VVM-redegørelsen er at vurdere, om der kan opstilles seks vindmøller med en totalhøjde på lige under 150 m og en effekt på 3,6 MW. Det er ikke relevant for vurderingen, hvilken vindmølleproducent vindmølleopstilleren efterfølgende vælger. De vindmøller, der opstilles, skal overholde lokalplanen og VVM-tilladelsen, og de skal støj anmeldes. Ved støj anmeldelsen skal det sikres, at de pågældende vindmøller overholder støjgrænserne og vilkårene i VVM-tilladelsen. Derudover har kommunen bemærket, at VVM-redegørelsen indeholder en udførlig beskrivelse af grundlaget for bekendtgørelsens støjgrænser, og at vurderingen af støjpåvirkningen følger hidtidig praksis for vindmølleprojekter.

2.4.2 Visualiseringer

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at der ikke er krav til visualiseringer i en VVM-redegørelse, men at visualiseringer er en velegnet metode til at vurdere de landskabelige konsekvenser. Der er derfor heller ikke krav om, hvorfra der skal udarbejdes visualiseringer. Der er i overensstemmelse med praksis udarbejdet 13 visualiseringer fra nær-, mellem- og fjernzonen fra forskellige afstande og vinkler, fra områder, hvor folk færdes. Der er ikke visualiseringer fra enkeltejendomme eller alle veje, men visualiseringerne giver en god fornemmelse af den landskabelige påvirkning. Der er udarbejdet en visualisering fra Fårup Mark øst for Bilidtvej, som kommunen vurderer er dækkende for Bilidtvej. Kommunen har vurderet, at de udarbejdede visualiseringer er repræsentative for påvirkningen af landskabet omkring vindmøllerne.

2.4.3 Alternativer

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at kommunen efter en administrativ behandling af høringssvarene fra debatfasen har vurderet, at debatfasen ikke gav anledning til at belyse flere emner i VVM-redegørelsen. Kommunen har henvist til, at det fremgår af retningslinjerne i kommuneplanen, at vindmølleområder skal udnyttes optimalt, og at vindmøller skal opstilles effektiv og med så mange vindmøller som muligt inden for de grænser, som hensynet til natur, landskab og naboer sætter. Derfor er en opstilling med færre vindmøller ikke belyst. Da det ikke er muligt at opstille seks vindmøller på en række, er en sådan opstilling heller ikke belyst i VVM-redegørelsen.

2.4.4 Socioøkonomiske forhold

Mariagerfjord Kommune har oplyst, at det er vurderet, at der ikke er andre interesser end landbrugets, som kan blive påvirket.

2.4.5 Sundhed

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at Kræftens Bekæmpelses undersøgelse ikke er afsluttet, og at der ikke er udsendt foreløbige resultater fra undersøgelsen. Kommunen henviser til, at to ministerier i december 2013 har oplyst, at kommunerne kan fortsætte planlægningen, mens undersøgelsen pågår.

2.4.6 Faktuelle forhold i VVM-redegørelsen

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at det er korrekt, at der er genbrugt struktur og generelle tekstafsnit fra en tidligere miljørapport. I forhold til det beskrevne vandhul er det en fejl, at det indgår i VVM-redegørelsen, da der ikke er et vandhul det pågældende sted. Det samme er tilfældet for henvisningerne til Skørbæk og golfbanen. I forhold til beskrivelsen af træbevoksningen bemærker kommunen, at der er foretaget en konkret vurdering, som tilfældigvis stemte overens med den tidligere VVM-redegørelse.

Mariagerfjord Kommune har desuden bemærket, at det selvfølgelig er uheldigt at der er genbrugt passager, som ikke er korrekte, men at de faglige vurderinger er korrekte. Kommunen bemærker, at der er kommet lidt for meget tekst med, men at der ikke er tale om forhold, som mangler at blive beskrevet.

Mariagerfjord Kommune har yderligere bemærket, at det er korrekt, at veteranjernbanen har enkelte kørsler uden for sommerperioden, og at der derfor er stillet vilkår i VVM-tilladelsen, som sikrer imod isnedfald på veteranjernbanen ved vindmølle nr. 3.

Derudover har Mariagerfjord Kommune bemærket, at de kort, som klager 1 mener mangler i VVM-redegørelsen, er kort, som er en del af kommuneplanen, og som fremgår af kortbilag dertil.

2.4.7 VVM-tilladelsen

Mariagerfjord Kommune har bemærket, at kommunen har valgt at følge Miljø- og Fødevareministerens udmelding om, at kommunerne bør fortsætte planlægningen for vindmøller,

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Den retlige ramme

3.1.1 Overgangsregler

Det fremgår af miljøvurderingslovens § 57, stk. 8, at de hidtil gældende regler i §§ 11 g-11 i i lov om planlægning og i bekendtgørelse nr. 1832 af 16. december 2015 fortsat finder anvendelse på konkrete projekter omfattet af denne lov, hvis den kompetente VVM-myndighed har truffet screeningsafgørelsen før ikrafttrædelsestidspunktet eller har offentliggjort en

kort beskrivelse af hovedtrækkene af det påtænkte anlæg med henblik på at indkalde ideer og forslag fra offentligheden og berørte myndigheder til brug for afgrænsningen af VVM-redegørelsens indhold før ikrafttrædelsestidspunktet. Af forarbejderne til bestemmelsen⁶ fremgår det, at bestemmelsen skal sikre, at ansøgninger, der er indgivet før lovens ikrafttræden og ikke er færdigbehandlede på tidspunktet for lovens ikrafttræden, fortsat kan behandles i henhold til de hidtidige gældende regler.

Inden den nye miljøvurderingslovs ikrafttrædelse var VVM-bekendtgørelse nr. 1440 af 23. november 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) gældende. Af bekendtgørelsens § 17, stk. 2 fremgår det, at denne ikke finder anvendelse for skriftlige anmeldelser af projekter indgivet før den 1. januar 2017. For sådanne anmeldelser finder reglerne i bekendtgørelse nr. 957 af 27. juni 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) anvendelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at miljøvurderingslovens § 57, stk. 8, henset til bestemmelsens formål, også må gælde for nævnets behandling af klagesager, hvor ansøgningen er indgivet før lovens ikrafttræden, og der er truffet screeningsafgørelse/foretaget en scoping, men hvor ansøgningen ikke er færdigbehandlet på tidspunktet for lovens ikrafttræden.

Da Mariagerfjord Kommune har offentliggjort et debatoplæg samt indkaldt til ideer og forslag til brug for fastlæggelse af VVM-redegørelsens indhold i oktober 2016, skal Miljø- og Fødevareklagenævnet behandle denne sag efter dagældende regelsæt.

Henvisninger til loven og VVM-bekendtgørelsen vil derfor fremefter være til reglerne i den dagældende planlov og bekendtgørelse nr. 957 af 27. juni 2016.

3.1.2 Det retlige grundlag

Efter planlovens § 58, stk. 1, nr. 3, jf. miljøvurderingslovens § 57, stk. 8, kan Miljø- og Fødevareklagenævnet tage stilling til retlige såvel som skønsmæssige spørgsmål i forbindelse med afgørelser om tilladelser efter regler fastsat af miljøministeren i henhold til planlovens § 11 g, stk. 3. Nævnet kan således foretage en fuld prøvelse af VVM-tilladelsen.

Efter planlovens § 58, stk. 1, nr. 4, kan Miljø- og Fødevareklagenævnet alene tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med en kommunes afgørelser om andre forhold, der er omfattet af planlovens § 11 g om VVM og regler fastsat i henhold til §§ 11 g og 11 h. Nævnet kan således alene foretage en retlig efterprøvelse af VVM-redegørelsen.

⁶ Jf. bemærkningerne til § 57 i forslag L147 til Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (FT 2015/1).

Retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om saglige hensyn, lighed og proportionalitet.⁷ Det er således et retligt spørgsmål, om VVM-bekendtgørelsens bestemmelser er overholdt, herunder om mindstekravene til en VVM-redegørelse er opfyldt, som bl.a. fastlagt ved EU-domstolens praksis.

Formålet med VVM-reglerne er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projektyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

VVM-reglerne fastlægger ikke i sig selv grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger følger af anden lovgivning.

Det fremgår af planlovens § 11g, at enkeltanlæg, der må antages at påvirke miljøet væsentligt, ikke må påbegyndes, før der er udarbejdet en redegørelse for anlæggets miljømæssige konsekvenser (VVM-pligt). De nærmere regler om, hvilke anlæg der er omfattet af VVM-pligten, fremgår i medfør af planlovens § 11h, stk. 1, af VVM-bekendtgørelsen.

Anlæg opført på VVM-bekendtgørelsens bilag 1 er VVM-pligtige, jf. VVM-bekendtgørelsens § 1, stk. 2. Projektet er omfattet af VVM-bekendtgørelsens bilag 1, punkt 38 ”Vindmøller over 80 m totalhøjde eller grupper af vindmøller med flere end 3 møller”. Projektet er dermed omfattet af den fulde VVM-procedure med krav om udarbejdelse af en VVM-redegørelse.

VVM-bekendtgørelsens § 5, stk. 1, fastsætter, at den kompetente myndighed udarbejder en VVM-redegørelse, der indeholder en vurdering af anlæggets virkning på miljøet.

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Klagefrist

Efter planlovens § 60, stk. 1, er klagefristen 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at reglerne om meddelelse om klagefrist er overholdt. Nævnet har lagt vægt på, at Mariagerfjord Kommune i forbindelse med offentliggørelsen har oplyst en klagefrist på fire uger, hvilket er i overensstemmelse med planlovens regler.

⁷ Lovforslag nr. 44 af 26. oktober 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, Til § 48, nr. 1.

3.2.2 Støj

Efter VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, skal en VVM-redegørelse bl.a. indeholde oplysninger om anlæggets såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet, som følge af bl.a. støjbelastning, samt et skøn efter type og mængde over forventede emissioner, herunder støj, i forbindelse med driften af det foreslåede projekt. Derudover skal der være en beskrivelse af, hvilke metoder der er anvendt til forudberegningen af virkningerne på miljøet.

Vedrørende metode fremgår det af VVM-vejledningen, at sigtet er at give læseren mulighed for at vurdere, om de valgte beregningsmetoder er dækkende og tilstrækkeligt anerkendte til at være hensigtsmæssige ved vurderingen af miljøpåvirkningerne fra projektet.⁸

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-redegørelsen i tilstrækkeligt omfang redegør for forhold i relation til støj, og at mindstekravene til en VVM-redegørelse er opfyldt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at der er udarbejdet støjberegninger for projektet i programmet WindPro efter de beregningsmetoder, som er fastsat i vindmøllebekendtgørelsen, og at der på den baggrund er foretaget en vurdering af de støjmæssige påvirkninger fra projektet. Nævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Mariagerfjord Kommunes valg af vindmølletype ved beregningerne. Nævnet bemærker i den forbindelse, at VVM-reglerne ikke fastsætter krav til bestemte grænseværdier, men at dette følger af særlovgivningen. Nævnet bemærker i øvrigt, at der er stillet krav om, at hvis det konstateres, at støjkravene ikke overholdes, skal der foretages støjdæmpning

3.2.3 Visualiseringer

Ifølge VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, skal det i en VVM-redegørelse beskrives, hvilke betydelige virkninger et planlagt anlæg kan få på omgivelserne, herunder navnlig virkningerne på landskabet

VVM-bekendtgørelsen indeholder ikke et krav om visualiseringer, men forudsætter en beskrivelse og vurdering af landskabet. Der er således ikke særlige krav til indholdet eller omfanget af visualiseringer. Selvom der ikke er et lovkrav om visualiseringer, bliver visualisering ofte brugt i forbindelse med en VVM-redegørelse. En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en - så realistisk som muligt - oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at den visuelle påvirkning fra vindmøllerne er beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen.

⁸ Vejledning nr. 9339 af 12. marts 2009 om VVM i planloven, pkt. 5.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at VVM-redegørelsen indeholder visualiseringer foretaget i WindPRO, som viser den påvirkning, projektet vil medføre fra forskellige steder i området omkring vindmøllerne. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der ikke er krav om, at der skal foretages visualiseringer fra alle vinkler, men at den landskabelige påvirkning skal beskrives, hvilket er opfyldt i VVM-redegørelsen. Efter nævnets opfattelse viser visualisering nr. 9 endvidere i tilstrækkelig grad den visuelle påvirkning fra vindmøllerne fra fotostandpunktet.

3.2.4 Alternativer

Det fremgår af VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, at VVM-redegørelsen skal indeholde en oversigt over de væsentligste alternativer, som bygherren har undersøgt, og oplysninger om de vigtigste grunde til dennes valg af alternativ under hensyn til virkningerne på miljøet. Endvidere skal VVM-redegørelsen indeholde en oversigt over de væsentligste alternativer samt alternative placeringer, som herudover har været undersøgt, en beskrivelse af konsekvenserne af, at anlægget ikke gennemføres (0-alternativet), samt oplysninger om de vigtigste grunde til kommunens valg af alternativ under hensyn til virkningerne på miljøet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-redegørelsen i tilstrækkeligt omfang beskriver og vurderer alternativer.

Det er tilstrækkeligt, at oversigten over alternativer giver offentligheden og politikerne en mulighed for at vurdere det ønskede projekt i forhold til andre realistiske alternativer. Afgørende er, om der kan siges at være tilvejebragt det fornødne grundlag for en beslutning. Det kan således ikke kræves, at der foretages en indgående belysning af (alle) andre alternativer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at 0-alternativet er beskrevet i VVM-redegørelsen, og at VVM-redegørelsen desuden indeholder en beskrivelse af alternativer opstillingsmønstre og antal af vindmøller, der har været foreslået.

3.2.5 Socioøkonomiske forhold

VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, bestemmer, at det i en VVM-redegørelse skal beskrives, hvilke betydelige virkninger et planlagt anlæg kan få, herunder skal navnlig virkningerne på bl.a. materielle goder beskrives, ligesom der skal være en beskrivelse af de som en mulig følge af miljøpåvirkningerne afledte socioøkonomiske forhold.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-redegørelsen indeholder en tilstrækkelig beskrivelse af de socioøkonomiske forhold. Nævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at indvirkningen på landbruget er beskrevet og vurderet, ligesom der er foretaget en vurdering af områdets erhvervsliv og den sociale struktur. Der er desuden redegjort for ordninger efter VE-loven, herunder Grøn Ordning og værditabserstatning.

3.2.6 Sundhed

VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 5, stk. 3, bestemmer, at det i en VVM-redegørelse skal beskrives, hvilke betydelige virkninger et planlagt anlæg kan få, herunder skal navnlig virkningerne på bl.a. befolkningen beskrives.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der i VVM-redegørelsen er en tilstrækkelig beskrivelse af projektet i forhold til indvirkningen på menneskers sundhed.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at VVM-redegørelsen redegør for den støj- og skyggepåvirkning, som vindmøller medfører. Der er desuden redegjort for relevante studier på området. Nævnet har desuden lagt vægt på, at vibrationer er beskrevet i VVM-redegørelsen, ligesom de sundhedsmæssige konsekvenser for ændrede emissioner er beskrevet. Efter nævnet opfattelse er der desuden ikke grundlag for at tilsidesætte de kilder, der er brugt i VVM-redegørelsen. Nævnet bemærker i den forbindelse, at undersøgelsen fra Kræftens Bekæmpelse ikke var færdig på afgørelsestidspunktet.

3.2.7 Faktuelle forhold i VVM-redegørelsen

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-redegørelsen i tilstrækkeligt omfang beskriver vindmølleprojektets direkte og indirekte påvirkninger. Nævnet har herved lagt vægt på, at projektområdet og det omkringliggende område, herunder veteranjernbanen, er beskrevet i VVM-redegørelsen, og at der ikke mangler oplysninger om faktuelle forhold i området. Nævnet har desuden lagt vægt på, at de kort, som klager 1 henviser til ikke fremgår af VVM-redegørelsen, er en del af kommuneplanens retningslinjer.

Nævnet bemærker i øvrigt, at det er uhensigtsmæssigt, at der indgår forkerte beskrivelser i VVM-redegørelsen, men finder dog ikke, at VVM-redegørelsen af den grund udgør et utilstrækkeligt grundlag for den meddelte VVM-tilladte.

3.2.8 VVM-tilladelsens gyldighed som følge af EU-dom

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at Mariagerfjord Kommune har gennemført en vurdering af vindmøllernes støjmessige konsekvenser, som er tilstrækkelig efter miljøvurderingsloven. I den integrerede VVM-redegørelse og miljøvurdering har kommunen foretaget en miljøvurdering af det planlægningsmæssige grundlag for vindmøllerne, og har desuden foretaget en miljøvurdering (VVM) af det konkrete vindmølleprojekt. Det bemærkes i den forbindelse, at grænseværdierne for støjbelastning er uændrede i den nugældende støjbekendtgørelse, som har været undergivet strategisk miljøvurdering.⁹

⁹ Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.

På den baggrund finder Miljø- og Fødevareklagenævnet, at VVM-tilladel-
sen ikke er ugyldig som følge af de anførte EU-domme.

3.3 Gebyr

Som følge af afgørelsen tilbagebetales de indbetalte klagegebyrer ikke, jf.
gebyrbekendtgørelsens § 2.

3.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet giver ikke medhold i klager over Maria-
gerfjord Kommunes VVM-redegørelse og stadfæster Mariagerfjord Kom-
munes afgørelse af 7. juli 2017 om VVM-tilladelse til opstilling af vind-
møller ved Handest Hede på matr.nr. 4ak, 4g Handest By, Glenstrup samt
dele af matr.nr. 3a, 4d, 4i Glenstrup By, Glenstrup, 2d, 2o, 2p, 3p, 4av, 4l,
5ao, 8e, 10c, 11i, 12f, 13h, 13k, 14d, 36b, 41 Handest By, Glenstrup, 1i,
3h Husum Gde., Glenstrup.